

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA

Filozofická fakulta

Katedra romanistiky

Bakalárska práca

Interpretačná sonda do diela Ako román od Daniela Pennaca

(Daniel Pennac – Comme un roman)

Študent: Lenka Dubcová

Študijný program: UAP francúzsky jazyk a literatúra a ruský jazyk
a literatúra

Vedúci bakalárskej práce: PhDr. Michaela Turanová (doktorandka pod
vedením Mgr. Hviezdoslavy Zábojníkovej PhD)

Vedúci katedry: PhDr. Eva Švarbová PhD

Dátum zadania práce: 26.10.2009

Čestné prehlásenie

Čestne prehlasujem, že predloženú bakalársku prácu som vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry a pod odborným vedením mojej školiteľky.

.....

Pod'akovanie

Chcela by som sa pod'akovať mojej školiteľke Dr. Turanovej za jej pomoc, ochotu a cenné rady pri zostavovaní tejto práce.

Abstrakt

Dubcová Lenka, Interpretáčn sonda do diela Ako román od Daniela Pennaca (Daniel Pennac - Comme un roman), Bakalárska práca, Katedra romanistiky na Filozofickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, vedúci bakalárskej práce: PhDr. Michaela Turanová, (doktorandka pod vedením Mgr. Hviezdoslavy Zábojníkovej PhD), Nitra 2011, 43s. 3 prílohy

Práca je interpretáciou románu a čitateľským zážitkom. Podáva analytick pohľad na psychológiu čitateľa, postavenie knihy v dnešnej spoločnosti a v živote človeka. Zachytáva miesto literatúry medzi inými hodnotami a tiež inšpiruje k zmene tohto postavenia, aby sa opäť vzbudil záujem o knihy. Práca tiež podáva názor na to, či aj škola neprispieva k tomuto stavu svojím teoretickým a stereotypným podvanm nových vedomostí.

Kľčov slová: Čitateľ, kniha a jej postavenie, uit' sa čítať, škola, motivácia, čítanie v mediálnom kontexte, literatúra ako zľuba, právo čitateľa, psychológia čítania

Abstract

Dubcová Lenka, interpretative exploring into the work *Ako román* from Daniel Pennac (Daniel Pennac –*Comme un roman*), Bachelor thesis, Department of Romanic languages at Faculty of Arts of University Constantine The Philosopher in Nitra, adviser of bachelor thesis: PhDr. Michaela Turanová, (graduant led by Mgr. Hviezdoslava Zábojníková PhD), Nitra 2011, 43p. 3 appendixes

This bachelor thesis is an interpretation of the fiction and a reading experience. It offers psychology of reader from analytical point of view, position of book within contemporary society and within one's life. It catches the position of literature among other values and it also suggests changing this position in order to motivate people to read. This bachelor thesis also gives an opinion on the fact that school contributes to this status of book and reading, through its feeding of new knowledge which is theoretical and stereotypical.

Key words: a reader, a book and its position, to learn to read, a school, a motivation, a reading in context of media, the literature as a hobby, rights of the reader, the psychology of reading

Obsah

Abstrakt	4
Abstract	5
Obsah	6
Úvod	7
1 Postavenie knihy v dnešnom svete	9
1.1 Čítanie nie je zastaraná hodnota.....	10
2 Pennac a jeho poslanie v eseji „Ako román“	12
2.1 Netradičná príloha románu „Práva čitateľa“	13
3 „Zrodenie alchymistu“	15
3.1 Doba a čítanie v mediálnom kontexte	16
3.2 Škola a čítanie.....	20
4 „Treba čítať (Dogma)“	22
4.1 Sviety čítaniu červená?.....	22
4.2 Spolupráca Učiteľ- knihovník.....	23
4.3 Motivácia detí k čítaniu	26
5 „Dať čítať“	29
5.1 Čas na čítanie.....	30
5.2 Pôžitok z čítania.....	32
6 „Čo si len z toho všetkého prečítať (alebo nedotknuteľné práva čitateľa)“	34
7 Psychológia čitateľa.....	35
8 Záver	39
9 Resumé.....	41
10 Zoznam použitej literatúry	45
11 Zoznam príloh.....	47

Úvod

„Každé čítanie sprevádza radosť z čítania, nech je akokoľvek potlačená, a vo svojej podstate táto rozkoš alchymistu, táto radosť z čítania sa neobáva nijakého obrazu, ani televízneho, ktorý na nás každodenne dolieha. Ak sa predsa len radosť z čítania kamsi stratila (ak, ako sa hovorí, môj syn, moja dcéra, mládež neradi čítajú), nestratila sa do nenávratna. Len trošku zablúdila. Lahko sa dá znovu nájsť. Treba však vedieť, akými cestami ju hľadať, a aby sme to mohli urobiť, musíme si povedať niekoľko právd, ktoré nemajú nič spoločné s pôsobením modernej epochy na mládež. Je niekoľko právd, ktoré sa týkajú iba nás...Nás, ktorí vyhlasujeme, že radi čítame, a máme v úmysle podeliť sa o túto lásku.“¹

Tieto slová sú z eseje od Daniela Pennaca *Ako román* (Comme un roman), ktorá vyšla ako kniha v roku 1992 vo francúzskom vydavateľstve Gallimard. Stala sa knihou roka a predalo sa z nej 20 000 tisíc výtlačkov. Po televíznom vystúpení Daniela Pennaca záujem tak vzrástol, že počet predaných kníh bol 200 000 za necelý rok. Práve táto kniha a jej následná interpretácia bude cieľom našej bakalárskej práce.

Cieľom práce bude teda skúmanie problémov formovania čitateľa, presnejšie toho, kde sa berú zárodky čitateľstva, kde sú záchytné body k ich udržaniu či oživeniu, na čo má právo výchova, či ktoré nároky výchovy viac škodia ako pomáhajú pri vytváraní intímneho vzťahu človeka ku knihe. Lebo predovšetkým na koncepte intimity je budovaná Pennacova teória čitateľa a zároveň z jeho diela cítiť lásku autora k literatúre, nezúfa nad dnešnou mládežou a jej vzťahu ku knihám, skôr sa usiluje ako dobrý pedagóg opäť vzbudiť v mladých záujem o literatúru a svojím spôsobom dúfa, že raz ich omrzí audiovizuálny svet, ktorým sú obklopení a ich útočiskom sa stane kniha.

Východiskom našej práce je čitateľský zážitok a následná interpretačná sonda do diela. Pracovať budeme predovšetkým so samotnou knihou a s mnohými literárnymi článkami.

Práca sa skladá zo 7 častí: teoretickej – ktorú tvoria 3 kapitoly a praktickej, pozostávajúcej zo 4 kapitol.

Analyzovaná esej Daniela Pennaca *Ako román* má 4 časti: *Zrodenie alchymistu*, *Treba čítať (Dogma)*, *Dať čítať* a *Čo si len z toho všetkého prečítať (alebo nedotknuteľné práva čitateľa)*. Počas výskumu budeme postupne každú časť samostatne analyzovať

¹ Pennac, str. 35

a interpretovať, pričom knižné nadpisy budú korešpondovať s názvami kapitol našej bakalárskej práce (kapitola 3, 4, 5, 6).

Okrem toho sa budeme v práci venovať aj samotnému postaveniu kníh v dnešnej spoločnosti, čítaniu v mediálnom kontexte a pokúsime sa zhrnúť užitočné rady a spôsoby motivácie detí k čítaniu. Na samom konci práce načrtneme problematiku psychológie čitateľa a sociológie čítania na začiatku 3. tisícročia.

1 Postavenie knihy v dnešnom svete

Sami vieme, že kníh je dnes v kníhkupectvách neúrekom; otázkou zostáva, či sa aj čítajú. Láska ku knihám, ktorá sa u mnohých prebudila v detstve, nie vždy pretrvá. Niekomu knihy znepríjemnilo povinné čítanie, iní sa počas vysokej školy zahrabali do odbornej literatúry a na iné čas nezostal. Zamestnanie mnohých vyčerpá tak, že jediné, čo doma zvládnu, je chytiť do ruky ovládač. Kníh je síce plná polica, ale odhodlanie siahnuť po nich chýba.

V minulosti boli knihy lacné, stáli 18 či 32 Kčs, avšak nájsť dobrú knihu nebolo jednoduché. Vydávanie hodnotných kníh bolo obmedzené, a keď aj niečo dobré vyšlo, do predajne dodali len pár kusov. Praví čitatelia pred dvadsiatimi rokmi presne vedeli, kedy príde do kníhkupectva „kvalitný tovar“ a striehli naň.

Dnes sa počet vydavateľstiev ráta v stovkách a vo väčších mestách je aj množstvo kníhkupectiev. Predáva sa všetko - od receptov a rád o tom, ako háčkovať, až po úvahy o bytí alebo o galaxiách. Najlepšie však to, o čom sa píše v médiách, poprípade to, čo vyvolalo nejakú diskusiu či kontroverziu. Problém nie je v nedostatku kníh, skôr v spôsobe, akým sa medzi nimi orientujeme.

Máme v slovenských domácnostiach kníh veľa či málo? Aj na túto otázku sú názory rôzne. Závisia zrejme od toho, s čím sa porovnávame. Podľa domáceho prieskumu² vlastní vo svojej súkromnej knižnici viac ako 200 kníh „až alebo len“ 36,3% respondentov. Medzinárodná Správa o politike mládeže však hovorí, len 12% rodín žiakov ôsmich ročníkov základných škôl má doma viac ako 200 kníh. Európsky priemer je okolo 20% a Slovensko sa tak zaradilo medzi krajiny hovoriace po arabsky a krajiny Afriky. Najviac slovenských žiakov - 41% , má doma priemerne od 26 do 100 kníh.

Medzinárodný prieskum štrnásťročných respondentov pritom ukázal, že počet kníh v domácnosti súvisí s výkonom žiakov v škole. Ich výkon bol 551 bodov - o 127 bodov viac ako výkon slovenských ôsmakov, ktorí udávali, že doma majú priemerne len 10 kníh.

Domáci prieskum tiež ukázal, že denne číta beletriu len necelých 8% respondentov, príležitostne štvrtina respondentov a asi jedna tretina sa o beletriu, čiže krásnu literatúru nezaujíma. Neznamená to však, že ľudia, ktorí nečítajú beletriu, nečítajú vôbec. Veľa z „nečitateľov beletrie“ pravidelne číta odbornú či náučnú literatúru, alebo dennú tlač. Až dve tretiny respondentov patria medzi intenzívnych čitateľov, no majú

² <http://www.sme.sk/c/2489784/knih-je-dost-ale-citame-ich-zeny-citaju-viac-nielen-casopisy-ale-aj-knihy.html>

rôzny čitateľský záber (okrem beletrie to je čítanie odbornej literatúry pre profesionálny rast, či záujem o nové informácie).

V prieskumoch sa nepotvrdilo, že by vlastníctvo televízie, internetu, DVD či domáce kino malo väčší vplyv na frekvenciu dĺžky čítania krásnej literatúry. Počet hodín strávených pred obrazovkou má len malý vplyv na frekvenciu čítania krásnej literatúry. Z hľadiska negatívneho prístupu k čítaniu je riziková až tá skupina, ktorá sleduje televíziu viac ako päť hodín denne. V rodinách s osobným počítačom a predovšetkým internetom je viac tých, ktorí čítajú krásnu literatúru aspoň raz týždenne, a výrazne menej nečitateľov.³

1.1 Čítanie nie je zastaraná hodnota

Čítaním sa kultivuje slovná zásoba, človek si rozširuje rozhľad, ale aj príjemne trávi voľný čas. Čítanie je aj spôsob, ako sa vytrhnúť z bežnej reality a stať sa súčasťou sveta fantázie, humoru, napätia, mať možnosť prežiť príbehy iných ľudí a získať tým obrovské skúsenosti. „Výhodou ľudí, ktorí čítajú, ale aj píšú, je aj to, že sa vedľa lepšie vyjadrovať, vedľa lepšie komunikovať, vedľa sa primeranejšie správať v rozličných životných situáciách,“ hovorí Peter Zajac. Podľa neho nie je náhoda, že americký a západoeurópsky spôsob vzdelávania je založený na písaní esejí. To znamená na vyhľadávaní problémov a zaujatí postojov k daným problémom. Tento typ vzdelávania je podľa neho omnoho produktívnejší ako typ vzdelávania, ktorý je založený len na memorovaní poznatkov. „Čítať znamená nielen schopnosť porozumieť textu, za tým je vždy schopnosť porozumieť svetu a vedieť sa v ňom orientovať,“ dodáva Zajac.⁴

Ak ľudia prestanú čítať, ohlúpnu. Keď budú hlúpi, zníži sa ich kvalita a kvalita ich životov. Neinformovaná masa ľudí sa ľahko okresáva a manipuluje.

Veľký medzinárodný prieskum PISA ukázal, že slovenskí žiaci nerozumejú tomu, čo čítajú. Výsledky vzdelávania v 40 krajinách sveta sa robili v roku 2003 a naši žiaci skončili na 18. mieste. Bol zameraný na to, ako vedľa žiaci na konci povinnej školskej dochádzky využiť, čo sa v škole naučili. Naši 15-roční žiaci dopadli priemerne a v niektorých oblastiach až podpriemerne. Najhoršie dopadli v čitateľskej gramotnosti, kde zo zúčastnených krajín Európskej únie skončili poslední. Slovenským žiakom nešlo najmä

³ <http://www.sme.sk/c/2489784/knih-je-dost-ale-citame-ich-zeny-citaju-viac-nielen-casopisy-ale-aj-knihy.html>

⁴ <http://www.sme.sk/c/2489784/knih-je-dost-ale-citame-ich-zeny-citaju-viac-nielen-casopisy-ale-aj-knihy.html>

čítanie s porozumením textu, hľadanie súvislostí a čítanie nesúvislých textov (grafy, tabuľky). „Aby sme sa mohli presadiť vo svete ako šikovní ľudia, mali by sme byť lepší ako priemer, inak nás budú stále využívať ako lacnú pracovnú silu,“ hovorí Alena Tomengová zo Štátneho pedagogického ústavu. „Priemernosť nie je to, čo by sme mali dosahovať.“⁵

A čo s tým? Čítajte svojim deťom.

Čitateľská vášeň, či aspoň striedma túžba spontánne siahnuť po knihe, sa čím ďalej tým viac nebezpečne ustáľuje ako zastaraná hodnota, ktorú vystriedali iné hodnoty. Napriek tomu (alebo práve preto) silnejú hlasy tých, ktorým ochabovanie tejto hodnoty spôsobuje traumy, akoby sa strácalo niečo, čo robí ľudí lepšími. Nedá sa poprieť, že teoretici literárnej výchovy statočne reagujú a tematizujú takto ponímanú skutočnosť ako problém. Každý z nich však veľmi dobre vie, aké ťažké je definovať príčiny vedúce k neochote čítať, aké neisté je predvídať podmienky priamej cesty ku knihe, aké konfliktné je nepodľahnúť myšlienke, že čaro klasického čitateľstva patrí minulosti.

V poslednom období však kníhkupectvá zaznamenali obrovský nárast „knihychtivých“. Neznamená to žiaľ, že by sme boli bohatší ako kedysi, ani že by sa kniha stala častejším vianočným darčekom. Je to iba akýsi zúfalý výkrik kultúrne upadnutého človeka. Človeka, ktorý je oklamán a sklamaný „realitou v televízii“ a ktorý sa snaží odlíšiť skutočnosť od predostretej fikcie. Uvedomiac si svoj kultúrny úpadok sa zakúpením knihy snaží zachrániť svoju nezávideniahodnú situáciu. Žiaľ, nie každý sa pokúša o renesanciu svojho kultúrneho ducha. Sú i tí, ktorým „televízna realita a fikcia zároveň“ úplne postačuje a naďalej absorbujú každodenné dramatické osudy neslávne známych tvárí.

⁵ <http://www.sme.sk/c/2489784/knih-je-dost-ale-citame-ich-zeny-citaju-viac-nielen-casopisy-ale-aj-knihy.html>

2 Pennac a jeho poslanie v eseji „Ako román“

Už v úvode sme spomenuli, že Daniel Pennac nie je len spisovateľ, ale predovšetkým ako skúsený učiteľ literatúry má k svojim tvrdeniam určite dobré a dôveryhodné dôvody. Jeho esej Ako román je tak svojským, a ako sami môžeme zistiť, výrazne oživujúcim vkladom do didaktiky literárnej výchovy. Cez dobré a pútavé čítanie tejto eseje sa dá dostať nielen k podnetným súkromným úvahám o čítaní, ale určite aj k sviežim námetom na diskusie, ktoré prekračujú štandardné didaktické normy literárnovýchovnej tradície.

Esej zachytáva moment od zrodu čitateľa - dieťaťa v útlom detstve, ktoré vstupuje do sveta kníh cez ústa svojich rodičov, cez objavnú a tiež konfliktnú etapu počiatkov vlastnej orientácie dieťaťa v texte na prahu jeho školskej kariéry, až niekde po obdobie dospievajúcej mládeže, zo života ktorej sa môže kniha úplne vytrátiť, ale i znovu navrátiť.

Vo svojej výpovedi Pennac nie je ani sentimentálny, ani didaktizujúci. Nelamentuje nad kultúrnym barbarstvom súčasnosti, ani nenormuje, akú cestu voliť za predpokladaným výchovným úspechom. Skôr živo opisuje aj tie nepedagogické momenty - skúsenosti s čítaním v priebehu života človeka, môžu byť pozitívne, alebo negatívne ovplyvniť jeho cestu ku knihám. A dodajme hneď: i školskú literárnu výchovu. Škola je Pennacom vnímaná ako miesto - ktoré vôbec nepomáha dôverného vzťahu medzi čitateľom a knihou. Verejné rozprávanie o knihe na požiadavku pedagóga je totiž základným údelom žiaka v škole. Ale vzťah ku knihe nie je to isté ako schopnosť o nej rozprávať....

Ako dobrého, vďačného a fascinovaného čitateľa Pennac opisuje dieťa útleho veku. Predškólák je ten, ktorý o knihe vie všetko to podstatné (ak mu nie je odopreté rodičovské čítanie). Jeho čitateľská skúsenosť mu umožňuje odtrhávať sa od času, od každodennej reality, stretávať sa a viesť dialóg s fantazijným svetom kníh... To všetko dieťa vie, toho všetkého sa napokon dožaduje, keď očakáva novú, alebo tú istú rozprávku pred spánkom. To vie aj Pennac, a preto mu nič nebráni definovať dieťa s touto skúsenosťou ako čitateľa. Nie ako poslucháča, ako čitateľa! Už vtedy je určená funkcia knihy voči recipientovi.

Obdobie "učenia sa čítať" je ďalším uzlovým bodom vo vývine čitateľa, pri ktorom sa Pennac pozastavuje. Zdôrazňuje, že "učenie sa čítať" je niečím iným ako "učenie sa byť čitateľom". Naznačuje to napokon aj pasáž o čitateľoch - predškólákoch. *„Skrátka a dobre, o knihách sme ho naučili všetko ešte v čase, keď nevedelo čítať. Odhalili sme mu nekonečné bohatstvo sveta fantázie, zasvätili sme ho do tajov, ako zdolávať prekážky, obdarili sme ho schopnosťou byť všade, vymanili sme ho zo zajatia času a ponorili do*

rozprávkoivo zaľudnenej samoty čitateľa...“⁶ Na ceste k čitateľstvu nie je dieťa na počiatku školskej dochádzky v bode nula. Aj keď tento pocit môže veľmi ľahko nadobudnúť. Verejná školská povinnosť - rozprávať o prečítanom - mu totiž veľmi skoro ukáže, aký je pre neho problém povedať, čo bolo napísané v tých piatich riadkoch, ktorými sa pred chvíľou prelúskal. Čo sa stáva tým ťažkým a nepríjemným? - Čítanie je utrpenie? Kniha je utrpenie? Byť čitateľom znamená trpieť? Žiakik môže ľahko skĺznuť k pozitívnej odpovedi. Nemusí však, pokiaľ jeho už dávno vybudovaný status čitateľa bude naďalej okolím nespochybňovaný a najmä podnecovaný. Veď pred svojou terajšou neschopnosťou rekapitulovať úbohých pár riadkov bol predtým schopný dotvárať a pretvárať obsiahly text, predvídať priebeh deja, či získať silný citový vzťah k jeho hrdinom.

Nás však zaujíma návrat k pôvodnému čitateľovi – predškolákovi, je citel'ný aj tam, kde Pennac "dáva čítať" tým, ktorí sa usilovne striasajú detstva, spolu so všetkým, čo k tomu patrí: napr. aj znovu potvrdzovaným, teraz pre nich pozitívne zdôvodňovaným odporom k školou predkladaným knihám. Oblúk cez čitateľa/poslucháča, v ktorom román spolu s jeho autorom približuje odmietavému pubertákovi ústami učiteľa, je Pennacom vykreslený ako ilustrácia nádeje, že čitateľ nie je nadobro stratený; že to, čo kniha naozaj môže dať, je len zahmlené kategóriami a imperatívmi učebných osnov a školometských stereotypov. Všetko chce čas. Aj príbeh knihy, aj ohlásenie sa autora, aj schopnosť kategoriálneho uchopenia diela. Nič nejde predbehnúť. Nič nie je možné uchopiť od počiatku naraz. A nejde ani všetko celkom ideálne - Pennac ani neponúka ilúzie, že existuje univerzálny postup, ktorý by z každého urobil náruživého čitateľa. Máme dokonca aj právo nečítať! A právo nečítať je jedným z desatoro (práv), ktorými Pennac završuje svoju esej.

2.1 Netradičná príloha románu „Práva čitateľa“

Nás ako čitateľov zaujímajú aj naše práva. Okrem „*práva nečítať*“ spomeňme aspoň niektoré ďalšie: „*právo preskakovať strany*“, „*právo nedočítať knihu*“, „*právo čítať čokoľvek*“, „*právo čítať kdekoľvek*“⁷... Všetky z nich, aj tie nespomenuté, sú nástrojom obrany čitateľa. Obrany takého čitateľa, ktorý obranu potrebuje. Nepotrebuje ju len relatívne zrelý čitateľ - ten tieto práva uplatňuje bez toho, aby boli zakotvené ako práva. Je to jeho normálny čitateľský (či aj nečitateľský) postoj, bez toho, aby sa obával potenciálnej

⁶ Pennac, str. 12

⁷ Pennac, str. 124

spoločenskej a následne osobnej ujmy. Kto teda tieto práva potrebuje? Opäť ten istý zrelý čitateľ. Možno na to, aby spoznal, na akých princípoch funguje prirodzená čitateľská stratégia človeka. Možno na to, aby mohol konfrontovať, ako táto stratégia kolide s jeho dobrým úsilím priviesť ku knihe deti, aby raz mohli uplatňovať tieto práva. Pennac ich však formuluje najmä z toho dôvodu, aby deti nemuseli "raz byť čitateľmi", ale aby boli čitateľmi hneď tu a hneď teraz.

Samotné čítanie ako také by malo náš voľný čas obohatiť omnoho viac, ako pasívne prijímanie informácií prostredníctvom obrazovky televízora či počítača. Z televízie sa na nás rúti množstvo informácií a sled jednotlivých obrazov nám nedovolí porozmýšľať nad dejom, sme do neho jednoducho zatiahnutí a pasívne ho prijímame. Čo takto zobrať do ruky knihu a zapojiť do toho aj náš mozog, ktorý aktívne pracuje a spracúva informácie z prečítaného, pričom si všetko vlastne predstavujeme a nie len pasívne prijímame. Nie je to jednoduché, sme zvyknutí na pohodlie audiovizuálnych dokumentov a na tradičné listovanie v knihe si nevieme nájsť čas. Treba urobiť všetko pre to, aby sme sa nestali len pasívnymi prijímateľmi informácií a nezabudli aktívne používať náš mozog a myslenie. Intelektuálny úpadok spoločnosti sa preukazuje už teraz, tak nech sa viac neznižuje. Každý by však mal začať sám od seba.

3 „Zrodenie alchymistu“

„Sloveso čítať nezanáša imperatív.“⁸ Tak znie prvá veta Pennacovej eseje. „Čo nám tým chce autor povedať?“ Veľa rodičov trpí utkvelou predstavou, že keď dieťaťu prikáže čítať, tak to aj urobí. Práve naopak, bude s nechuťou pozeráť do knihy a čakať, kedy sa od tejto hroznej činnosti oslobodí. Rozmýšľa, čo dnes dávajú v telke, čo mu dnes kto povedal v škole, čo bude robiť cez víkend, s kým si popíše na nete, ale ani za ten svet pozrieť do knihy. Nemusí to byť chyba dieťaťa, ono nemôže za to, že chce sledovať program v televízii. Práve o ňom sa budú baviť spolužiaci na druhý deň v škole a nebudú si „celí žhaví“ rozprávať dej knihy.

Ale čo urobil v detstve rodič pre to, aby si jeho dieťa vytvorilo vzťah ku knihe? Keby s dieťaťom pravidelne navštevovali knižnicu, pomohli by mu tento vzťah si vytvoriť? Ved' tretiak na základnej škole by už mal prečítať minimálne jednu knižku mesačne. Rodičia by dnes ani nevedeli odpovedať na to, kedy naposledy videli svoje dieťa s knižkou, ktorú si prinieslo samo, alebo či mu vôbec v detstve pred spaním čítali. Dnes je trošku iná doba, v televízii dávajú rozprávky od výmyslu sveta, a tak v rodine často na knihy ani nepomyslia. Prednosť dnes majú počítačové hry a aj detské televízne programy.

Keďže dieťa vplyvom prostredia, v ktorom žije, preberá i jeho zvyklosti, aj čítanie je zvyk, ktorý môže odpozorovať. Taktiež vníma ako sa v domácnosti nakupujú knihy a či vôbec nejaké v jeho okolí sú. Nikto nenúti rodičov knihy nakupovať vo veľkom, ak však chcú dieťa naučiť pravidelne čítať, mali by ho vziať do knižnice. Pre menšie deti sú pripravené detské kútiky s knižkami a hračkami, pracovníci knižníc pripravujú rôzne osvetové podujatia, aby deti prilákali a „naučili“ čítať. Takže funkcia knižníc sa v poslednom desaťročí dosť zmenila, už to nie sú len „Mekky pokoja“, ale aj miesta výstav, besied, kultúrnych podujatí.

Takže máme sčítané dieťa? Omyl!!! „Teraz ho tu máme, pubertiaka, zamkol sa do izby a sedí tam nad knihou, ktorú nečíta. Tak strašne túži byť niekde inde, že medzi ním a otvorenými stranami vznikla temná clona, ktorá zahaľuje riadky. Sedí pri okne, za chrptom má zatvorené dvere. Strana 48. Neodvažuje sa zrátať, koľko hodín mu trvalo kým sa prehrýzol na túto stranu. Tento bachant ich má presne 446. Čiže skoro 500 strán! Keby tam bola aspoň nejaká tá priama reč. Zabudni na to! Strany sú prepchaté hustými riadkami, takmer bez okrajov, čierne odseky k sebe tesne priliehajú a iba tu a tam nám niektorý z nich preukáže malú láskavosť- a pomlčkou ako nepatrným osviežením naznačí,

⁸ Pennac, str. 7

že jedna osoba prehovorila k druhej. Ale tá druhá jej neodpovedá. Nasleduje dvanásť strán súvislého textu! Dvanásť strán tlačiarenskej černe! Chýba tam vzduch! Doriti je tam málo vzduchu! Kurvafix! Nadáva. Lutujem, ale nadáva. Kurvafix aj s tou posranou knihou! Strana štyridsaťosem...“⁹

Ešte pred niekoľkými desaťročiami by bolo použitie takýchto vulgarizmov prejavom asociálov a krčmovej spodiny. Dnes sú použité v knihe pedagóga... Asi vie, prečo ich tam použil a majú tam svoje opodstatnenie.

3.1 Doba a čítanie v mediálnom kontexte

„Žeby bolo dvadsiate storočie priveľmi vizuálne? Devätnáste preveľmi opisné? A prečo nie osemnáste priveľmi osvietené a sedemnáste preveľmi klasicistické, šestnáste preveľmi renesančné, Puškin priruský a Sofokles primrtvy? Ako keby vzťahy medzi ľuďmi a knihou potrebovali storočia, aby boli čoraz uvoľnenejšie.“¹⁰

Ešte v roku 1978 V. Marčok v knihe O ľudovej próze konštatoval skutočnosť, že dieťa je vystavené takej záplave informácií ktoré presahujú rámec nielen jeho skúseností, ale aj rozumových schopností. Pravdepodobne ani sám netušil, ako výstižne postihol trend nezadržateľne sa blížiaceho konca tisícročia, trend masmediálnej kultúry - kultúry kinohitov, mobilov, rádii, „disneyoviek“, médií, más, novín, bulváru, reklamy, povrchných zážitkov, internetu, pasivity, techniky, krátkodobých a plytkých vzťahov (k človeku i literatúre), ktorá sa naplno, dokonca až v zhubnej podobe, prejavila najmä v súčasnosti a stala sa symptómom doby. V tejto súvislosti, no už takmer o dvadsať rokov neskôr, píše O. Chaloupka o osemročnom chlapcovi dneška, ktorý už pozná nepochybne viac vecí než on sám v jeho veku. Medzi poznatky, vedomosti a zručnosti zaraďuje napríklad technické výrazy súčasnosti, mená a tváre politikov, hercov, spevákov, schopnosť vedieť obsluhovať televízny prijímač, video, kazetový magnetofón a pod ¹¹.

Obaja autori spoločne a svojským spôsobom zachytili jednu podstatnú vec, ktorú bez rizika preceňovania môžeme nazvať aktuálnym trendom dneška, objavujúcim sa vo všetkom, čo je s činnosťou človeka ako aktívnej bytosti spojené - a tou je rýchlosť. Rýchlosť zväčšila okolo ľudí priestor. Kým mediálne prostriedky neexistovali, svet človeka tvorilo iba okolie, ktoré obsiahol svojím zrakom, alebo si ho predstavoval po prečítaní určitej informácie. Sprostredkujúce nosiče však výrazne a natrvalo zmenili

⁹ Pennac, str. 15

¹⁰ Pennac, str. 28

¹¹ http://www.pulib.sk/elpub2/PF/Rusnak1/pdf_doc/3.pdf

časopriestor človeka, ktorý sa teraz rozpína na úkor reálnej sféry. Je nemožné, aby vedecké poznatky a informácie, ktoré sa k človeku dostávajú všetkými možnými i nemožnými, predstaviteľnými i nepredstaviteľnými kanálmi, na svojej ceste k ľuďom, nezachytili i dieťa. Ak teda hovoríme o zrýchlenej dobe, informačnej revolúcii a všetkých nebezpečenstvách, ktoré z tohto faktu vyplývajú, musíme hovoriť aj o dieťati, ktoré sa v tomto masovom prúde vezie. Vezie sa preto, lebo hoci je pokrok výsledkom práce dospelého, on s dospelými žije v jednej domácnosti a ten dospelý ho vychováva a chce mu poskytnúť všetko to, čo mu raz pomôže prežiť, uplatniť sa, či byť najlepším. A čím dieťa rýchlejšie dospeje, tým lepšie. Čím skôr pochopí, o čom je život, tým menej sa potom bude cítiť zranené a sklamané. A dieťa sa učí veľmi rýchlo, je prístupné všetkému, pretože jeho schopnosť selekcie je ešte len v štádiu rozvoja. Takto mu zväčšujúci sa počet informácií rozširuje životný obzor, ale zároveň mu informačná skúsenosť v kontakte so svetom oslabuje jeho senzitivnosť.

„Je to vek činov a rýchlych rozhodnutí. Zatiaľ čo literatúra žije vlastným rytmom, ktorý sa dá zrýchliť iba ak rýchlejším čítaním. Málokteré dielo krásnej literatúry dokáže uspokojiť detského recipienta v jeho túžbe po rýchlej akcii a ešte rýchlejšej reakcii“.¹²

Strata senzitivnosti a citlivosti, o ktorej hovoril Marčok, súvisí najmä s tým, že dieťa sa pretlaku informácií vyhnúť nemôže, lebo audiovizuálna kultúra si vďaka zmysly malých detí nájde vždy. Strata citlivosti na okolité podnety sa teda začína už v ranom veku, pričom presýtenie masmediálnymi stimulmi sa prejavuje v ďalšom prevažne detskom probléme – a tým je umŕtvovanie aktivity. Pasivita, ako ju vidí Marčok, sa objavuje vtedy, keď sa detská fantázia utlmí bohatou a mnohotvárnou skutočnosťou. Dôjde totiž k stavu, v ktorom už nič nie je prekvapujúce. Bezprostrednosť vo vzťahu k svetu je potom prirodzene nahradená sprostredkovanosťou a druhotnosťou. Najrozšírenejším a bežne dostupným sprostredkujúcim médiom, objavujúcim sa v živote dieťaťa ešte skôr než vôbec začne prvýkrát hovoriť, je televízia. Jej vplyv zrejme najvýstižnejšie zachytil M. Černoušek, keď televíznu obrazovku prirovnal k jaskyni, známej z Platónovho podobenstva. Ľudia sú v jaskyni prikovaní k stene, chrbtom k ohňu, a tak sa im na stene premieta iba tieňový obraz toho, čo sa v žiari svetla skutočne deje.

L. Končeková odhaľuje niekoľko príčin obľúbenosti televízie a videa. Podľa nej je to spôsobené ľahkou dostupnosťou týchto médií, pretože dnes je prakticky každá domácnosť vybavená minimálne televízorom. Sledovanie televízie je navyše jednoduché;

¹² http://www.pulib.sk/elpub2/PF/Rusnak1/pdf_doc/3.pdf

oveľa jednoduchšie než čítanie – a to hlavne na 1. stupni, v ktorom ešte čítanie nie je automatizované.¹³

„Dieťa sa postupne dostáva do bludného kruhu. Čím viac sleduje televíziu, tým menej číta, tým je horšia jeho technika čítania; tým menej číta a viac sleduje televízne programy. Z uvedeného vyplýva, že zvládnutie techniky čítania je hlavným, najdôležitejším (aj keď nie jediným) predpokladom pre rozvoj čitateľských záujmov. U detí, ktorým sa čítanie nestalo poloautomatickým procesom, všetky psychické sily vyčerpáva samotný proces čítania. Na pochopenie zmyslu prečítaného už mu nezostávajú. Nemá z čítania žiadny zážitok. Je teda prirodzené, že radšej volí pohodlnejšie formy získania informácií – televíziu či video“.¹⁴

V každom prípade nám z uvedeného náčrtu súčasnej doby masmediálnej kultúry vyplýva jeden jediný záver – ako protiváha súčasnej nadvlády techniky sa musí opäť postaviť čaro slova ako aj tvorivej fantázie. „Proti „techné“ musíme položiť „éthos“.

V súvislosti s našou problematikou nás zaujíma práve dopad spoločenskej reality na čítanie detí, presnejšie čítanie s porozumením, lebo ono je pri zmocňovaní sa špecifického literárneho sveta v detskej recepcii zrejme najvyššie. V. Obert pod čítaním v najširšom zmysle rozumie „spoločenskú aktivitu jednotlivca, ktorá je štruktúrne i primárne určená literárnym dielom ako estetickým objektom a literárne čítanie vníma zároveň ako špecifický spôsob literárnej komunikácie“. P. Liba čítanie kvalifikuje ako „najvýraznejšiu aktivitu príjemcu v literárnej komunikácii, ktorá je zároveň naplnením čitateľskej potreby a jedným z najfrekvencovanejších (najstarších) spôsobov recepcie. Čítanie z komunikačného hľadiska prebieha ako dekódovanie, ako predpoklad a prvý stupeň interpretácie. Každé čítanie je singulárne, neopakovateľné a jedinečné osvojovanie významovej mnohosti v literárnom diele. Čítanie rozvíja stereotypy vnímania a skúsenostný komplex čitateľa. Čítaním vstupuje dielo do spoločenského komunikačného obehu.“¹⁵

Je potrebné zdôrazniť, že technika čítania (s celkovým porozumením a pochopením zmyslu diela) má na celkovom kvalitnom osvojení si literárneho textu v smere sémantického gesta autora svoj výrazný podiel. P. Liba i V. Obert hovoria o čítaní ako o špecifickom druhu komunikácie. Predpokladom (literárnej) komunikácie však musí byť

¹³ http://www.pulib.sk/elpub2/PF/Rusnak1/pdf_doc/3.pdf

¹⁴ http://www.pulib.sk/elpub2/PF/Rusnak1/pdf_doc/3.pdf

¹⁵ http://www.pulib.sk/elpub2/PF/Rusnak1/pdf_doc/3.pdf

záujem o ňu, pretavený aj do nájdenia si času, ktorý pri nej človek strávi. Súčasný stav však ukazuje na komunikačné vákuum dieťaťa v rámci medziľudských vzťahov, pretože čas sa mu pohlcuje pasivitou sledovania a mlčania. Televízia totiž, ako vo svojej eseji hovorí D. Pennac, *dokáže všetko naservírovať tak, že už netreba nič objavovať, lebo všetko sa dieťaťu podáva predžuté – obraz, zvuk aj scenéria*. Problém detskej pasívnosti veľmi trefne vystihla I. Kovalčíková, ktorá príčiny detského nezáujmu demaskuje v strete virtuálnej príbehovosti a dynamike deja kreslených rozprávok s realitou, ktorá na pozadí akčnosti vizuálneho spracovania evokuje iba „všednosť, nudnosť, nezábavnosť a nezaujímavosť reálneho života“.¹⁶ Výstražný je potom už len dôsledok tohto javu, a to netvorivý, konzumný vzťah a prístup k životu, apatia, nezáujem, rezignácia a deti bez záujmov a názoru... Dieťa si pri tejto frekvencii ani nestíha prežiť pointu a poučnosť príbehu, ostáva na povrchu a táto plytkosť sa stala jeho vlastným povahovým rysom, postojom, spôsobom interpretácie sveta. Vzniká tak syndróm „presýtenosti ponukou“, pasívnej kreativity, kde dieťa sa stáva pasívnym divákom, nezúčastneným konzumentom, možno už ani nie účastníkom deja. Pomaly sa u detí vytvára paradox prítomnosti, kedy sa síce nebývalo rozvíjajú ich poznatkové schopnosti, ale klesá ich obrazotvorná schopnosť, schopnosť predstavivosti. Podľa J. Tomana sa detský svet stáva racionálnejším a pragmatickejším. Na druhej strane vidí aj negatíva spojené s vizuálnymi médiami, konkrétne s devalváciou, trivializáciou a komerčným zneužívaním rozprávky tak v povrchných úpravách a prekladoch, ako aj v televíznych a filmových adaptáciách. Knihy sa následne dostávajú do pozície, ktorá je stále viac vzdialenejšia od očakávaných. Na devastáciu a brzdenie dieťaťa komerciou upozorňuje aj I. Kovalčíková a príčinu problému odhaľuje v prehnaných emóciách, farebnosti a dynamike deja. „Grafická, farebná, citová preexponovanosť virtuálnych príbehov prekvapí a predčí fantáziu dieťaťa, nedáva jej žiadny priestor pre vizualizáciu a imagináciu, v dôsledku čoho uniká a stagnuje rozvoj tvorivosti“.¹⁷ Čítanie je preto v smere rozvoja obrazotvornosti nezastupiteľné a nemožno ho nahradiť žiadnou saturujúcou aktivitou, lebo ako vraví Pennac *„keď čítaš, musíš si všetko predstaviť. Čítanie je permanentná tvorivá činnosť“*.¹⁸

¹⁶ http://www.pulib.sk/elpub2/PF/Rusnak1/pdf_doc/3.pdf

¹⁷ http://www.pulib.sk/elpub2/PF/Rusnak1/pdf_doc/3.pdf

¹⁸ Pennac, str 19

3.2 Škola a čítanie

V živote človeka a najmä dieťaťa sa odohrávajú nespočetné udalosti, ktoré ovplyvnia jeho ďalší život i to, kam bude smerovať. Medzi tie významnejšie rozhodne patrí aj to, že sa dieťa naučí čítať a to, že sa stane čitateľom. To prvé sa spravidla odohrá vo veku okolo šesť rokov. Tým druhým – čitateľom – sa môže, ale aj nemusí stať už podstatne skôr, ešte v predškolskom veku.

A stáva sa ním a vyvíja sa ako čitateľ prakticky po celý život. S každou prečítanou knihou rastie – rozumovo, emocionálne, sociálne, eticky či esteticky. Vedieť čítať a byť čitateľom sú dve odlišné veci. Čítať sa naučí skoro každý, kto chodil čo i len pár rokov do základnej školy. Zďaleka nie každý sa však stane čitateľom. Na to je potrebný čas naplnený pozitívnymi skúsenosťami s čítaním, podnetmi vzbudzujúcimi a podporujúcimi záujem o čítanie. Ten potom prerastá či už do vzťahu, návyku, potreby, alebo dokonca vášne a niekedy aj závislosti. V tom, ako sa čitateľská duša dieťaťa, človeka rozvinie, zohráva dôležitú úlohu sociálne a kultúrne prostredie, ktoré ho v istých etapách vývinu obklopuje.

„Škola sa dostavila v pravú chvíľu. Vzala budúcnosť do svojich rúk. Čítať, písať, počítať...Zo začiatku sa náš človečik vložil do týchto činností s nadšením. To bola nádhera, ako všetky tie paličky, slučky slzičky a mostíky dávali dohromady písmená! Písmená zasa vytvárali slabiky jedna vedľa druhej slová, nevedel sa vynačudovať. A čarovné bolo, že niektoré z tých slov mu boli tak dôverne známe!“¹⁹

Dieťa má na začiatku veľkú radosť zo školy, zo svojich prvých žiackych úspechov. S námahou zvládne napísať prvé písmenká a s úžasom zisťuje ako elegantne sa dajú spojiť do slabík, a čo je najúžasnejšie, pri slabikách to nekončí, môže pokračovať ďalej a vytvárať slová, slová známe aj neznáme, ktoré začne pomaly jachtať a neskôr plynule čítať. Vracia sa zo školy domov, šťastný a tak pyšný na svoje škrvny od atramentu, v zošite ukazuje všetkým tie zázračné slová, ktoré sám vytvoril. Začína čítanie sloganov, reklamných nápisov, *udrela hodina zásadných otázok*.

Aj napriek tomu, že učiteľka pozná rodičov ako pozorných a „prístupných diskusie“, objavili sa prvé známky zaostávania v čítaní. Rodičia trvali na jednej stránke denne nahlas, ale hneď, keď sa vrátilo dieťa zo školy, alebo prišiel rodič z práce. Buď bol unavený jeden alebo druhý a výsledkom bol len krik a po všetkých znaleckých

¹⁹ Pennac, str. 32

a psychologických a ortofonických skúmaníach bola odpoveď celkom prostá. Dieťa išlo len vlastným tempom.

„To len my ostatní, „ pedagógovia“ sme netrpezlivými veriteľmi. Sme majiteľmi vedomostí a požičiavame ich s úrokmi.“²⁰

Kde sa stratila táto radosť z poznania...alebo lepšie povedané kedy?? : *„Dieťa, rozprávka a my sme každý večer tvorili zmierujúcu sa Svätú Trojicu a teraz je opustené nad nepriateľskou knihou.“²¹*

Pennac vyslovuje názor, že paradoxne môže byť na vine aj škola, ktorá v tom, ako pristupuje k výučbe čítania, zrejme robí nejaké chyby. Našiel ich viac, ale začína práve tou „alchýmiou“, cez ktorú sa dieťa musí prehrýzť, kým zvládne základy abecedného kódu. Spravidla ide o nezáživný a často i náročný proces, ktorý môže byť pre nadšeného malého čitateľa veľkým sklamaním. Preto je veľmi dôležité, aby sa v tejto fáze osvojovania „techniky“ čítania, v snahe o dôsledné dodržiavanie príslušného umelého didaktického postupu často i so zbytočne zveličenými požiadavkami nezabúdalo na to podstatné. Aby sa nevytratilo to známe potešenie, vzrušenie z čítania, záujem a chuť učiť sa čítať. Niektorí múdri raz vyslovili myšlienku, že spôsob, akým sa istú činnosť v iníciaľnom štádiu učíme, ovplyvňuje jej charakter po celý život. Na samom začiatku osvojené stratégie, postoje i ďalšie psychologické mechanizmy prežívajú ako trvalá súčasť činnosti samotnej. Podobné názory sú síce blízke aj našim pedagógom – učitelia dbajú na to, aby žiaci nenadobudli nežiaduce návyky a zlovyky, pretože sa ich už nikdy nezbavia a podobne. Problém je však v tom, čo učitelia pokladajú za žiaduce a čo za nežiaduce. Didaktika počiatocného čítania sa urputne snaží dosahovať formálne požiadavky technicky správneho čítania a písania prostredníctvom mechanického cvičenia a precvičovania, pričom celkom pokojne a bezstarostne rezignuje na obsah a jeho porozumenie, nehovoriac už o vyššie spomínaných zážitkoch a pozitívnych skúsenostiach. Zlovykom, ktorý takto žiaci získajú, môže byť v tomto prípade postoj k čítaniu ako k mechanickej a nezáživnej aktivite, ktorá okrem driny neprináša žiadny bezprostredný úžitok a už vôbec nie potešenie. Preto je dôležité v každej etape, keď sa dieťa učí čítať – a v tej počiatocnej zvlášť – pamätať na oboje. Detom predovšetkým stále čítať, deliť sa s nimi okrem zážitkov a skúseností aj o vlastný záujem a radosť z čítania. V záujme plnenia školou požadovaných kritérií nezabíjať čitateľa.

²⁰ Pennac, str.40

²¹ Pennac, str.41

4 „Treba čítať (Dogma)“

„Zostáva tu ešte problém s naším starším žiakom, zavretým tam hore vo svojej izbe.“²² No kedysi dieťa rado čítalo, ba priam hltalo knihy a dnes mu musia zakázať televíziu - chybný pedagogický ťah. Nijaká televízia, ale to, že mu rodičia nanútiť iné krúžky - to je v poriadku, od pondelka do soboty dbajú, aby dostalo komplexné vzdelanie. Tanec, gitara, judo, tenis, šerm, bežky, kurz keramiky, výlet tam a tam... vidíme tu niekde knihu?

4.1 Svieti čítaniu červená?

V súčasnosti sa aj v strategických zámeroch rozvoja knihovníctva (spolu s väčšinovým prúdom v spoločnosti) sústreďujeme predovšetkým na rozvíjanie rozumových schopností. Chceme mať vzdelaných, informovaných, múdrych ľudí, schopných vyhľadávať informácie a dobre sa orientovať vo svete. Lenže súbežne s tým by sa mala rozvíjať aj emocionálna stránka človeka, pretože len harmonicky rozvinutý jedinec s pevným hodnotovým systémom, emocionálne zrelý, má šancu úspešne využívať nadobudnuté poznatky a vytvárať kvalitné pracovné i osobné vzťahy. Bez emocionálnej inteligencie sa totiž môže ľahko zmeniť len na akéhosi školeného robota. Skúsenosti ukazujú, že absencia mravných hodnôt vedie k nežiaducim a spoločensky neprijateľným prejavom.

Ak uvažujeme v týchto súvislostiach, sme presvedčení, že knižnice a knihy môžu zohrať významnú úlohu pri rozvíjaní emocionálnej inteligencie najmä u mladých ľudí. V období dospievania mladý človek zápasí s citovými problémami a hľadá si svoje miesto vo svete, ktorému často nerozumie. A práve dobrá kniha by mu mohla pomôcť porozumieť iným ľuďom i sebe samému, pozitívne ovplyvniť jeho prežívanie skutočnosti a emocionálny život. S knihou môže mladý človek zažiť fascináciu – modeluje situácie a vzťahy, ktoré pomáhajú riešiť reálne problémy, nastavuje im zrkadlo a prostredníctvom pozitívnych hrdinov formuje vzory správania. V rukách skúseného a citlivého čitateľa sa stáva kniha skvelým prostriedkom formovania a kultivácie etických hodnôt. Dobrá literatúra má schopnosť nenásilne upozorňovať na dôležitosť citlivosti, citovosti a tradičných morálnych hodnôt v aktualizovanej forme. O tom, že kniha môže byť účinným

²² Pennac, str. 53

pomocníkom aj v boji proti nežiaducim spoločenským javom, svedčia skúsenosti z práce s problémovými skupinami ľudí.

„Ten, kto nečíta, ochudobňuje sám seba,“ povedal v jednom rozhovore istý spisovateľ. Ako však o tom presvedčiť tých, čo nečítajú?

4.2 Spolupráca Učiteľ- knihovník

Je všeobecne známe, že vzťah k čítaniu v podstatnej miere formuje rodina a škola. Aj preto sa tak veľmi zdôrazňuje hlasné čítanie deťom v rodinách. Vo svete to už pochopili. Napríklad v Českej republike prebiehali celospoločenské kampane pod názvom Celé Česko číta deťom či Rastieme s knihou a v Maďarsku sa zasa uskutočnilo hlasovanie za „naj- knihu“. Momentálne si obyvatelia Českej republiky vyberajú za masívnej podpory televízie, rozhlasu a knižníc Knihu svojho srdca. A je prirodzené, že v spoločnosti má vždy väčší ohlas tá téma, ktorú podporujú médiá.

Vráťme sa však na Slovensko, k semináru Mládež a čítanie, ktorý zorganizovala pre pedagógov a knihovníkov Verejná knižnica Jána Bocatia v spolupráci s Metodicko - pedagogickým centrom, regionálnou pobočkou v Košiciach. Podnetom na jeho zorganizovanie bola potreba nadviazať dialóg s pedagógmi stredných škôl na tému „Čítanie študentov“. Je známe, že v rámci výučby slovenského jazyka a literatúry musia študenti povinne čítať odporúčanú, resp. mimočítankovú literatúru. Knihovníci sa však zhodujú (a pripúšťajú to aj niektorí pedagógovia), že práve v tomto období možno necitlivým prístupom urobiť z mladého človeka doslova nepriateľa literatúry, pretože to, čo sa mu vnucuje, u neho vyvoláva zákonite vzdor, ba až odpor (najmä ak musí povinne čítať náročné a pre neho nezaujímavé texty).

Seminárom Mládež a čítanie sa vlastne otvoril dialóg pedagógov a knihovníkov o tom, akými podpornými aktivitami by sa mohli knižnice zapojiť do vyučovacieho procesu literatúry, a tak zvýšiť záujem mladých ľudí o čítanie. Zároveň ním chceli udržať obsahovú kontinuitu vzdelávacích akcií, ktoré táto knižnica v predchádzajúcich rokoch organizovala v spolupráci so Slovenskou národnou knižnicou v podobe odborných seminárov, známych pod názvom Kríza čítania I. – III. V priebehu týchto troch ročníkov odborníci dôkladne mapovali problematiku čítania, prezentovali svoje skúsenosti, formulovali východiská a hľadali širšiu spoločenskú podporu čítania ako kultúrnej aktivity (na jeden zo seminárov boli prizvaní aj zástupcovia médií). Medzitým sa však zistilo, že knihovnícky hlas v tejto oblasti je „hlasom volajúceho na púšti“...

Ako je nám už známe, záujem o čítanie sa prebúdzá predovšetkým v rodine, pomáha ho rozvíjať škola a ideálne je, keď ho môže podporiť knižnica. V takom prípade je najväčšia šanca, že čítanie sa stane pre človeka nielen celoživotným záujmom, ale aj príjemnou potrebou. Môžeme povedať, že do knižnice chodia zhruba dve kategórie čitateľov.

Do prvej kategórie patria čitatelia s vypestovanými čitateľskými návykmi, ktoré už treba iba prehľbovať a ďalej rozvíjať. Druhú skupinu tvoria návštevníci, pre ktorých je knižnica doslova „na jedno použitie“ – knihu si vypožičajú, vrátia a viac neprídu. No aj to je podľa nás ten lepší prípad, pretože ak mladý človek do knižnice zavíta, knihovník má aspoň akú – takú šancu získať ho za čitateľa. Čo však s tými, ktorí si obsah knihy zakaždým odpíšu od kamaráta alebo ešte častejšie stiahnu z internetu a do knihy ani len nenazrú?

Ak chceme, aby sa nepriaznivé štatistiky zmenili, bez hlbšej a systematickej spolupráce so školou sa nezaobídeme. Niekoľko možno namietne, že to predsa robíme už dávno a pravidelne. Áno, pre školy sa organizujú rozličné akcie, ako sú besedy so spisovateľmi, súťaže či informačná výchova..., no stále chýba seriózna odborná diskusia knihovníkov a pedagógov, diskusia o tom, ako systematicky spolupracovať pri motivovaní záujmu stredoškôľakov o čítanie.

A práve to bola ústredná téma seminára Mládež a čítanie. Do programu bola zaradená prednáška psychológa Ladislava Goreja, v ktorej podrobne rozobral problémy, potreby a správanie adolescentov.

Na seminári vystúpila aj Zlata Houšková z Knižničného inštitútu Národnej knižnice ČR v Prahe, ktorá vo svojej prednáške priblížila, čo všetko sa v knižniciach Českej republiky i mimo nich robí na podporu čítania detí a mládeže. Chce to iba nápad a zdá sa, že u českých kolegov o nápady naozaj nie je núdza. Po úvodných prednáškach boli účastníci seminára rozdelení do tvorivých dielní, v ktorých preberali štyri okruhy problémov:

- vzbudenie záujmu o čítanie – mimočítankové čítanie
- čítanie ako prostriedok rozvoja emocionality
- aktivity na podporu čítania

- možnosti spolupráce pedagóga a knihovníka²³

Každá dielňa mala vopred určeného vedúceho, ktorý prezentoval problémy a usmerňoval diskusiu učiteľov a knihovníkov. Škoda, že pedagógov bolo na seminári málo – ukázalo sa, že termín konania seminára (9. jún) nebol najvhodnejší, pretože v tomto čase sa v školách ešte stále skúša alebo sa už uskutočňujú školské výlety. Aj napriek tomu sa však podarilo dospieť k spoločnému záveru, že pri efektívnom využívaní služieb knižnice podpore čítania mladých ľudí je spolupráca učiteľov a knihovníkov nevyhnutná. Treba ju chápať ako istý druh komunikácie v správnom čase, s konkrétnymi partnermi a v takej miere, aby priniesla úžitok obidvom stranám a v konečnom dôsledku, samozrejme, samotným žiakom. Účastníci seminára sa zhodli na tom, ktoré úlohy by mal vykonávať učiteľ a ktoré knihovník.

Úlohy učiteľa:

- motivovať žiakov k čítaniu na všetkých predmetoch - a to tak, aby nestratili radosť z čítania, záujem a chuť učiť sa, popri beletrii ich viesť k čítaniu literatúry faktu
- prehodnotiť skladbu kníh určených na povinné čítanie a upraviť ju tak, aby zodpovedala vekovým osobitostiam a záujmom mládeže
- využívať formy podporujúce aktivitu žiakov (napr. pripraviť dramatizáciu diel, román ako seriál, reklamu na knihu a pod.)
- knižnicu využívať nielen pri rozvíjaní informačnej gramotnosti žiakov, ale aj pri riešení projektov a úloh

Úlohy knihovníka:

- využívať porady riaditeľov stredných škôl a školských zariadení na nadviazanie kontaktov a na prezentáciu knižničných aktivít
- nadviazať kontakt s pedagógmi stredných škôl a školských zariadení a na stretnutiach dohodnúť aktivity slúžiace na vecné doplnenie učebnej látky
- pri plánovaní podujatí uprednostniť školský rok pred kalendárnym rokom

²³ http://www.snk.sk/swift_data/source/casopis_kniznica/2009/oktober/03.pdf

- ponukový list (harmonogram) aktivít pripraviť už v auguste a distribuovať ho do škôl (napr. aj cez webové stránky)
- jednotlivé akcie začínať v septembri
- organizovať pravidelné dlhodobé aktivity – vytvoriť tradície v podujatiach
- pri skupinových podujatiach určených mládeži vytvárať v knižniciach prostredie materiálne i duchovne odlišné od školského prostredia
- na podporu záujmu o čítanie mládeže aktívne využívať internet, predovšetkým blogy navštevované mládežou²⁴

4.3 Motivácia detí k čítaniu

Na lepšie pochopenie problematiky, je pre nás potrebné v krátkosti vymedziť pojem motivácia. Motivácia (z latinského motio-nis, čo znamená pohyb, vznet, vášeň) sa používa prakticky na všetko, čo prežívame a na čo sa môžeme opýtať otázkou: „Prečo?“. Pod pojmom motivácia rozumieme všetky indivíduu alebo skupine popisované pochody, ktoré vysvetľujú alebo robia zrozumiteľným jeho správanie. Motivácia znamená taktiež aktiváciu ľudského správania. Motivácia je dôležitým determinantom individuálneho výkonu. Problematickosť jej skúmania spočíva v tom, že je to niečo, čo sa nedá vidieť a čo nemožno priamo merať. Môžeme ju pozorovať a usudzovať o nej len na základe zmien v správaní sa ľudí. Pre rozličné definície motivácie je spoločné, že ide o psychologický proces ovplyvňujúci vnútorné motívy, ktoré usmerňujú správanie človeka, čiže aktivizujú alebo poháňajú ho k činnosti s úmyslom dosiahnuť cieľ.²⁵

Keď učiteľ zadáva knihu na čítanie, zabúda na to, že deti majú okrem literatúry aj iné predmety a iné záujmy vo voľnom čase. Vždy sa nájde aktivita, ktorá je pre dieťa duchaplnejšia ako čítať 400 stranový román. V niektorých prípadoch je problémom nedostatok voľného času, hlavne je to však nevôľa a nezáujem zo strany detí, pretože si to vyžaduje námahu. Cez týždeň preferuje mládež skôr televíziu či počítač, cez víkend stretnutia s kamarátmi či trávenie voľného času s rodinou. Na otázku, či majú aj nejaké koníčky, odpovedajú záporne. Mladých nelákajú ani knižnice, tie školské navštevuje okolo 14%, verejné knižnice viac ako 31% školopovinných detí. Viac ako polovica mladých však nechodí do

²⁴ http://www.snk.sk/swift_data/source/casopis_kniznica/2009/oktober/03.pdf

²⁵ <http://sk.wikipedia.org/wiki/Motiv%C3%A1cia>

žiadnych knižníc. Niektorí na návštevu knižnice nevidia dôvod aj preto, lebo učitelia od nich nevyžadujú povinné čítanie. V čom je teda problém? Učiteľ zadá povinné čítanie, žiak knihu neprečíta; nezadá, je to ešte horšie...²⁶

Ukradnime si chvíľku pre čítanie... „Často je však pre nás kniha útočiskom pred bubnovaním dažďa, tichým očarením v uháňajúcom metre, románom ukrytým v zásuvke sekretárkinho stola, nenápadným čítaním profesora, keď sa jeho žiaci trápia nad úlohou, a kradným čítaním žiaka sediaceho v poslednej lavici, kým neodovzdá čistý nepopísaný hárok papiera...“²⁷

Deti môžeme k čítaniu motivovať mnohými zaujímavými činnosťami:

1. Literárna exkurzia - jej základným druhom je exkurzia do literárneho múzea. Ďalej môže ísť o exkurzie na miesta, ktoré majú bezprostredný vzťah k životu spisovateľa alebo sú v literárnom diele zobrazené - rodisko, pôsobisko, pomník, pamätná tabuľa, exkurzie, ktoré súvisia s literárnym dielom, s jeho spoločenskou realizáciou - redakcie, knižnice, výstavy, divadlá a pod.

2. Prezentačné formy v mimoškolskom vzdelávaní a výchove detí. K týmto formám zaraďujeme literárnu nástenku, knižnú výstavku a školské literárne múzeum.

3. Čitateľská beseda je jednou z najvýznamnejších foriem masovej práce s knihou. Veľmi jednoducho ju možno charakterizovať ako organizovanú a cieľavedomú nepolemickú výmenu názorov v menšom alebo väčšom kolektíve o určitej knihe, na zvolenú tému a pod.

Ich prednosť spočíva v tom, že v značnej miere stimulujú:

- rozumovú výchovu
- mravnú výchovu
- estetickú výchovu

Podľa klasifikácie B. Takáčovej rozlišujeme tieto typy besied:

- besedy o jednej knihe autora
- besedy propagačné
- besedy o celkovej tvorbe autora
- besedy informačné - priamo s autorom, ilustrátorom alebo redaktorom
- besedy tematické

4. Literárne spoločenské vystúpenia- programy

²⁶ <http://www.itnews.sk/spravy/prieskumy/2009-10-15/c129637-prieskum-mladez-citanie-nebavi-po-knihe-nesiahne-viac-ako-46>

²⁷ Pennac, str. 69

5. Spoločenská propagácia literatúry
6. List autorovi
7. Literárny kvíz
8. Literárna anketa
9. Čitateľský denník, referát
10. Vyučovacia hodina literatúry v knižnici ²⁸

Okrem týchto, tak povediac „klasických“ spôsobov sa môžeme nechať inšpirovať od našich západných susedov:

Letný festival literatúry - Zaujímavé literárne večery pod názvom O-Töne 2010 prebehli počas júla a augusta, pre návštevníkov, ktorí navštívili muzeálny komplex MuseumsQuartier (MQ) v rakúskej metropole. Festival literatúry na nádvorí MQ predstavil prierez aktuálnou rakúskou tvorbou za účasti významných rakúskych autorov súčasnosti. Festival O-Töne stavia do popredia samotného autora a jeho autorské čítanie. Literárne úryvky vždy uvádzajú známi literárni kritici, ktorí uvedú publikum do kontextu úryvkov prezentovaných diel. Toto podujatie bolo voľne prístupné.

Literárne čítania pod holým nebom pre deti - Deti, ktoré trávili prázdniny v susednej metropole, sa prostredníctvom knihy mohli vydať na „dobrodružnú cestu po svete“. Každý utorok, stredu a vo štvrtok spestrili deťom na vybraných miestach Viedne, napríklad v parkoch, literárne čítania, ktoré možno ich samých inšpirovali k čítaniu kníh doma. Na miestach literárnych čítaní nazvaných Leseschlange si deti mohli grátis zapožičať aj iné knižné tituly.²⁹

V tejto súvislosti sa nám vynára otázka, prečo aj na Slovensku o takýchto udalostiach nepočujeme? Možno by sme sa mali nechať inšpirovať od našich susedov a zaviesť niečo podobné. Je to veľmi dobrý spôsob, ako budú deti robiť cez prázdniny niečo duchaplné a navyše to bude pre nich zaujímavé tým, že knihu predstaví autor a že mu z nej budú čítať. Okrem iného sú deti vonku a majú možnosť spoznať nových ľudí.

²⁸ http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:-g4xi1pSDasJ:www.snk.sk/swift_data/source/NBU/Zborniky/BZ_2008_2009/6_KMK/Dankova_Terezia.doc+1.+Liter%C3%A1rna+exkurzia-+je+z%C3%A1kladn%C3%BDm+druhom+je+e

²⁹ <http://dromedar.topky.sk/cl/11206/759380/RAKUSKO-Kam-vo-Viedni>

5 „*Dať čítať*“

Sami vieme, že existujú knihy, ktoré vôbec neoslovujú, a preto ani nikoho nezaujímajú (tak je to aj s hudbou). Za zlé knihy považujeme tie, ktoré sú prázdne, zle napísané a hlavne tie, ktoré sa tvária, že sú niečím iným než v skutočnosti sú. Napríklad sa tvária ako intelektuálne, ale je to len "akože". Ak by sme mali nasadiť prísnejšie kritériá, tak by sme povedali, že zlé sú tie knihy, ktoré v sebe nemajú ani pravdu ani krásu. Ale to sa v beletrii dokazuje len veľmi ťažko. Je to skôr vec pocitu než faktu. Čítanie knihy začína už jej výberom. Niekomu vyhovujú detektívky, niekomu hororové príbehy, iný siahne po literatúre faktu. Ale ako si vybrať tú správnu knihu? Podľa obalu? Názvu? Ilustrácie?..Jedným zo zdrojov môžu byť priatelia a rodina. Každý z nás pozná niekoho, kto má podobný vkus v oblasti hudby, filmu a už spomínanej knihy. Takáto známosť nám môže výber uľahčiť, veď kto z nás nedal niekedy na odporúčanie známych? A nemuselo sa to týkať výlučne knihy. Dobrým pomocníkom a radcom môže byť aj učiteľ literatúry a samotná škola, ktorej sme už v našej práci venovali pozornosť. Ak deti zaujala nejaká ukážka z čítanky, prípadne životopis autora, prečo sa nepozriete v knižnici alebo v kníhkupectve? Nové edície jednotlivých kúskov svetových literatúr, ktoré sú predkladané pred čitateľa spolu s doplnujúcimi informáciami nám môžu byť veľmi užitočné pri výbere knihy. Tie sú iskrou, ktorá dokáže vyvolať diskusie, no tiež sú činiteľom lepšieho porozumenia. Každá v súčasnosti vydaná kniha obsahuje komentár či určitý úvod, ktorého úsilím je prinútiť nás nazrieť na dané dielo ako na pretrvávajúcu skúsenosť, ktorú autor dokázal zachytiť v literatúre svojou predstavivosťou. Ak máme toto na zreteli, už predtým ako začneme čítať vieme, že práve vďaka daným doplnujúcim informáciám budeme dielo vnímať oveľa hlbšie. Naše sympatie ku knihe, ktorú sa chystáme prelúskat', ešte vzrastú a uspokojenie zo samotného čítania bude pretrvávať o to dlhšie.

Pennac na to ide podobne. Opísal triedu plnú detí s rozličným štýlom, svojským obliekaním, skrátka adolescentov, ktorí sa potrebujú odlíšiť od okolia. Ale ich spoločným menovateľom je ich sebakritika až očierňovanie: „*Vždy som bol dutý z matiky*“, „*Jazyky ma nebavia*“, „*Neviem sa sústrediť*“, „*Sloh mi nejdu...*“, „*V knihách je strašne veľa slov (takto sa vyjadria, áno, presne takto*“, „*Fyzike vôbec nerozumiem*“, „*Z diktátov som mal vždy guľu...*“, „*Dejepis by bol v suchu, ale neviem si zapamätať dátumy...*“, „*Myslím že sa málo usilujem*“, „*Rád by som kreslil, ale nemám bohvieaký talent...*“, „*Chýbajú mi základy...*“, „*Nemám nápady...*“, „*Neviem nájsť tie správne slová.*“ Skončili. Takto sa

predstavujú.“³⁰ Je pochopiteľné, že svet dospievajúcich je zložitý a učiteľ má neľahkú úlohu ako ich niečím zaujať, zvlášť ak ide o literatúru a čítanie. „A samozrejme. neradi čítajú. V knihách je strašne veľa slov. A tiež strašne veľa strán. Aby to bolo úplné, aj kníh je strašne veľa.“³¹ Flegmatický, pokojný profesor, ktorého nerozhádže trieda pubertiakov nastolil v triede nečakanú, ba až šokujúcu situáciu. „Vzápätí otvorí aktovku a vytiahne z nej hrubánsku knihu, takmer v tvare kocky, obrovský bachant s lesklou obálkou...Neveria vlastným očiam ani ušiam. Ten pako im chce hento všetko prečítať? Ale ved' to im zaberie celý rok! Rozpaky...Dokonca akési napätie...Nie je predsa možné, aby nejaký profesor navrhol, že sa budú celý rok venovať čítaniu. Bud' je to strašný lenivec, alebo má niečo za lubom. Šije na nich budú.“³² Samozrejme, profesor literatúry bol dlhoročný skúsený pedagóg a vedel čo, robí. Spomeňme si, ako sme na začiatku práce nazvali predškolačka čitateľom, hoci nevedel čítať. Ale čítali mu rodičia. Obdobná situácia. Profesor začal čítať nahlas, trieda stíchne, prvé vety románu, prvé postavy, prvá zápleтка, opisy...Narastá záujem...Koniec hodiny literatúry! A čo teraz? Možno im cestou zo školy utkvelo niečo z románu v hlave, profesor v nich vzbudil záujem, zvedavosť, túžbu poznať ten dej ďalej a vynára sa otázka, prečo tú knihu nepozná? Je viac takých dobrých kníh? Profesor načrtol netradičnú inšpiráciu pre mladých a podotknime účinnú. „Profesor je tu len akousi dohadzovačkou. Nadišla chvíľa, aby sa potichučky po špičkách vzdialil.“³³

5.1 Čas na čítanie

Keby sme sa dnes spýtali kohokoľvek, či má čas čítať, asi by boli odpovede rovnaké. Možno pravda, možno výhovorka, ťažko povedať. Veľa ľudí má rozčítanú knihu na nočnom stolíku aj pol roka. Ľahko sa povie „hodinka denne“, ale kde tú hodinku zobrať? Je potrebné sa niečoho vzdať? Pravda je taká, že čas na čítanie máme ten, ktorý si ukradneme, ako to krásne vyjadril Pennac: „Čas na čítanie je ukradnutým časom (tak ako čas na písanie alebo čas na milovanie).“³⁴

Jedným z novších prostriedkov pre nadšencov príbehov bez času, ktorý si zabudli, alebo nestihli ukradnúť, je zvuková kniha. A môžu čítať ušami! Vo svete je zvuková kniha bežná vec, u nás skôr rarita. Mnohí o nej už iste počuli, no už menej je tých, čo tento produkt poznajú, dokonca kupujú a počúvajú. Kde sa na audioknihy chodí a prečo by ich

³⁰ Pennac, str.90

³¹ Pennac, str. 93

³² Pennac, str. 93

³³ Pennac, str. 102

³⁴ Pennac, str. 105

Ľudia mali chcieť? Nie je najlepšie čítať „normálnu“, tlačenú knihu tak, ako to robili naši rodičia? Väčšina ľudí, a nielen tých starších, prízvukuje, že niet nad knihu v jej klasickej podobe. Ale priznajme si – v čase, keď knižný trh denne zaplavujú tisícky nových titulov najrôznejších žánrov, si na čítanie musíme hľadať vzácny čas. V čase našich paralelných virtuálnych životov si len málokedy spomenieme na Guttenberga, bez ktorého by koniec - koncov nevznikla ani audiokniha. I keď tá sa svojím spôsobom vracia k tomu najtradičnejšiemu – k hovorenému slovu.

Audiokniha nie je nič iné ako nahrávka ľudským hlasom načítaného textu. Kedysi sme ho počúvali z LP platní, neskôr z audiokaziet. Nahrávky úspešných divadelných predstavení, veršov slávnych básnikov či národných buditeľov, rozhlasové dialógy či zdramatizované detské rozprávky s hlasmi známych hercov tu boli už pred štyridsiatimi rokmi. V domácich knižniciach tých skôr narodených ich nájdeme ešte aj dnes, a kde-tu sa pritrafí aj zachovaný kazeták či gramofón, na ktorom si praskajúce, patinou poznačené zvukové záznamy stále môžeme pustiť.

Dnes si pod audioknihou predstavujeme nahrávku v podobe MP3, WMA či AAC, teda súbor v elektronickej podobe, umiestnený v počítači, na CD alebo DVD nosiči. Audioknihu možno priniesť na trh vo viacerých formách a je otázkou, ako má vlastne existovať. Môže obsahovať plné texty kníh, ale aj skrátené verzie. Môže sa predávať, ale aj stiahnuť z internetu a skopírovať na USB kľúč. V podobe CD môže mať jednoduchý, lacný obal, ale aj kvalitné balenie s hodnotným grafickým vyhotovením. Text môže byť načítaný hercom, samotným autorom textu, alebo ho môže zdramatizovať celý kolektív. Môže ho sprevádzať hudba, ale aj nemusí. Jednoducho, je veľa možností, ako sa audiokniha stane pýchou našej knižnice, alebo aj naopak, ako sa u vás môže dostať do zatratenia.

Širšia verejnosť sa so zvukovými knihami začala zoznamovať v 80. rokoch minulého storočia. Prvé vydavateľstvá vznikali v USA a vo Veľkej Británii, neskôr sa im začalo dariť aj v európskych krajinách – v Taliansku, Nemecku či vo Francúzsku. Už existujúce knižné vydavateľstvá museli hľadať svoj prístup k audioknihám. Čoraz častejšie ich vydávali ako pridanú hodnotu, dokonca zároveň s tlačenou knihou. K tvorbe si prizývajú režisérov a zvukárov, no a predovšetkým dobrých interpretov – hercov či rozprávačov, ale aj hudobníkov, ktorí hovorený text môžu osviežiť vhodnou sprievodnou muzikou. V krajinách, kde je čítanie kníh bežnou a každodennou záľubou, či už doma, v parku alebo cestou do práce, má aj audiokniha svoju zelenú a svojich priaznivcov.

Na Slovensku sa trh s audioknihami zobúdzal pomaly a už len v porovnaní s okolitými postkomunistickými štátmi to trvalo nezvyčajne dlho. Bolo to v roku 2000, keď

vo vydavateľstve L.C.A. vyšli *Rozprávky pre neposlušné deti* Dušana Taragela. Krátko po vydaní knižky s podarenými ilustráciami Jozefa G. Danglára, úspech ktorej potvrdili následné čísla predajnosti, sa vydavateľ odhodlal i na výrobu audiokazety a CD s nahrávkami niektorých príbehov. Na spolupráci si prizval herečku Oľgu Belešovú. Tá ich načítala - a veľmi dobre. Niekde tam – popri rozhlasových literárnych čítaniach, ktoré v tom období rozbehol moderátor a režisér Dado Nagy – sa začali písať novodobé dejiny slovenskej audioknihy.

5.2 Pôžitok z čítania

Či už hovoríme o audioknihe alebo sa vrátíme späť k našej klasickej knižnej podobe, hovorme o pôžitku, ktorý môže prerásť do vášne. Je to vždy príjemnejšie ako hovoriť o štatistikách, ktoré dokazujú, ako sme na tom s čítaním. *„Ostáva ešte pochopiť, že knihy neboli napísané preto, aby ich môj syn, moja dcéra, mládež komentovali, ale aby ich čítali, ak sa ich srdcu zažiada. Naše vedomosti, naše školské vzdelanie, naša kariéra, náš spoločenský život, to je jedna vec. Naš dôverný vzťah k čítaniu, naša kultúrna úroveň, to je niečo iné.“*³⁵

Je množstvo spôsobov čítania literatúry. Môžeme sa vnoriť do románu a nechať čas plynúť, môžeme sa vcítiť do autora a ujsť tak z unudenosti a monotónnosti filmov a televízie. Môžeme čítať dramatické hry, poviedky a básne preto, že sa to skrátka stalo naším zvykom a nemôžeme byť bez týždennej dávky čítania. Môžeme tiež čítať, aby sme sa prostredníctvom vžitia sa do emocionálnych zážitkov ostatných (či už v našom storočí, alebo v storočiach minulých) stali ešte viac dospelými.

Akýkoľvek postoj k čítaniu zaujmeme, vždy tu bude jedna zložka, ktorá nás na literatúre fascinuje. Tou zložkou je pôžitok. Všeobecne môžeme povedať, že čítame, pretože v tom nachádzame pôžitok - a čím viac pôžitku z čítania máme, tým väčšmi sa táto aktivita stáva súčasťou našich každodenných životov.

Ako už mnohí z nás zistili, pôžitok je samozrejme ruka v ruke so správnym chápaním - čím väčšiu časť z knihy pochopíme, tým väčšmi nás svojou podstatou zovrie a teda tým väčšie uspokojenie nám poskytne. Čitateľská skúsenosť sa stáva podstatnejšou a zároveň naliehavejšou.

Sú však aj knihy, o ktorých sa domnievame, že nám poskytnú väčší pôžitok, než sme schopní prijať. Ich duch akoby nás obchádzal. S dostatočným množstvom poskytnutej

³⁵ Pennac, str. 117

pomoci však cítime, že dokážeme dielo svojím porozumením doslova ovládnuť, či už ide o román, divadelnú hru alebo báseň. V takom prípade sa v nás samotných zachováva genialita daného literárneho výtvoru a taktiež aj toho, kto mal nadanie niečo také vytvoriť.

6 „Čo si len z toho všetkého prečítať (alebo nedotknuteľné práva čitateľa)“

1. Právo nečítať
2. Právo preskakovať strany
3. Právo nedočítať knihu
4. Právo znovu si ju prečítať
5. Právo čítať čokoľvek
6. Právo na bovarizmus
7. Právo čítať kdekoľvek
8. Právo paberkovať
9. Právo čítať nahlas
10. Právo mlčať

7 Psychológia čitateľa

Čítanie kníh je jednou z najhodnotnejších foriem kultúrnej aktivity, zahrňujúcej v sebe proces interiorizácie (zvnútorňovanie, transformovanie podnetov vonkajšieho sveta) aj exteriorizácie („zvonkajškovania“ človeka, transformácie projektu v správaní a konaní). Akt čítania je aktom tvorivým, zasahujúcim v plnej miere intelekt a city príjemcu. Čítanie má významný podiel na utváranie osobnosti človeka, na obohacovanie jeho zážitkov a pocitov, zohráva dôležitú úlohu pri formovaní postojov, priaznivo podporuje rozvoj kultúrnych záujmov. Taktiež súvisí s rastom úrovne profesijnej a životnej orientácie, posilňuje vzťah k práci, podnecuje racionálne využívanie voľného času atď. Toto všetko vysúva do popredia otázku kontaktu príjemcu s literárnym textom, výchovných dôsledkov kontaktu s literatúrou a vlastného využívania jej hodnôt. Tento problém je dôležitý najmä v období, keď sa nadväzujú prvé uvedomelé kontakty s literatúrou, v období školského literárneho vzdelávania.

Pôsobenie knihy na čitateľa je podmienené jeho psychickou individualitou, jeho záujmom o čítanie a potrebou čítať. S individualitou osobnosti idú ruka v ruku aj individuálne vzťahy k tej istej knihe. Účinky čítania sú potom rozmanité podľa povahy čitateľa, ale aj podľa typu knihy. L. Vášová hovorí o týchto účinkoch čítania:

a) *Inštrumentálne účinky čítania* - čítanie prináša isté informácie, ktoré príjemca využíva pri riešení praktických životných problémov. Ide tu najmä o príjem diel populárno-náučnej literatúry, knižiek encyklopedického a príručkového charakteru.

b) *Prestížne účinky čítania* – čitateľ, patriaci k určitej sociálno-psychologickej skupine, vyhľadáva literatúru, ktorá sa angažuje v prospech dosiahnutia alebo naplnenia cieľov jeho skupiny (napr. dievčenská literatúra).

c) *Potvrdzovacie účinky čítania* – čitateľ má isté názory na skutočnosť a na sporné otázky. V čítaní potom hľadá potvrdenie svojho stanoviska a svojich názorov (napr. cestopisná literatúra, próza s pravdivými obrazmi zo života detí).

d) *Estetické účinky čítania* – čítanie obohacuje estetickú skúsenosť čitateľa (napr. diela klasickej literatúry), ale motivuje ich aj čítanie umelecko-náučnej a odbornej literatúry.

e) *Rekreačné účinky čítania* – čítanie je formou oddychu, príjemne stráveným voľným časom, zábavou (napr. dobrodružná a vedecko-fantastická literatúra, rozprávky, povesti, detektívky).

f) *Psychoterapeutické účinky čítania* – čítanie má únikovú funkciu. Na tomto princípe je založená biblioterapia, čiže liečenie čítaním knihy.

Pôsobenie čítania je výsledkom viacerých procesov, súvisiacich s čítaním ako spoločenskou aktivitou príjemcu. Medzi najdôležitejšie patrí psychologická motivácia a individuálne recepcia. H. Svobodová vymedzuje tieto základné typy motivácie čítania:

1. *Čítanie ako zábava* (Aktívny impulz. Čitateľ sa nudí, preto vyhľadáva zábavu).
2. *Čítanie ako poučenie* (Aktívny impulz. Čitateľ vyhľadáva poučenie:
 - a) *Konkrétne* – hľadá určitú tému, má presný zámer
 - b) *Nekonkrétne* – náhodný výber beletrie a odbornej literatúry).
3. *Čítanie ako únik od spoločenských a osobných problémov* (Pasívny impulz. Čitateľ chce iba vyplniť voľný čas).
4. *Filozofické a estetické dôvody* (Aktívny impulz. Čitateľ chce mať estetický zážitok z literatúry).

Podľa určenosti čítania rozlišujeme okruh čítania pre deti (detské čítanie) a okruh čítania pre dospelých (čítanie dospelé).

Detské čítanie tvoria súbory intencionálnych literárnych textov, určených detskému čitateľovi. Je tvorené z detského aspektu a potenciálne počíta s percipientom predčitateľského a školského veku až do obdobia adolescencie. Kniha pre deti a mládež je ilustrovaná a spracovaná kultivovanou starostlivosťou.

Dospelé čítanie je z hľadiska určenosti adresované dospelému príjemcovi, teda prevažuje aspekt dospelých.. Pre súbor textov z vekového aspektu geneticky indiferentných, ale svojou štruktúrou u detského príjemcu potenciálne komunikovateľných, sa v teórii detskej literatúry zaužíval pojem *neintencionálna literatúra pre deti a mládež*.

Zmyslom detského čítania vo všeobecnosti je:

1. získať nové informácie, údaje, poznatky zo všetkých oblastí spoločnosti aj prírody
2. prijímať na istej úrovni kultivovane literárne texty, skutočnosť čitateľsky absorbovať, esteticky ju prežiť a skúsenostne zhodnotiť
3. využiť literárne dielo v prospech realizáciu vlastnej spoločenskej a kultúrnej aktivity, vhodného a užitočného využitia voľného času, pre hru a zábavu.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že detské čítanie podľa funkcie, aká sa mu prisudzuje so zreteľom na zmysel čítania, ďalej na konkrétny typ literatúry a celkovú disponovanosť príjemcu adekvátne prijímať daný literárny text, môže mať 3 podoby:

1. *Vzdelávacie čítanie* – jeho estetická hodnota je priamoúmerná vzdelávacej funkcii (čítanie študujúcej mládeže, literatúra non - fiction, encyklopédie, slovníky...).
2. *Estetické čítanie* - predstavuje konkretizáciu literárneho diela ako sprostredkovateľa intelektuálneho a emocionálneho predmetu estetickej informácie (beletria).
3. *Zábavné čítanie* – jeho cieľom je zábava, rekreácia (populárna literatúra, drobné prózy v detských časopisoch, zábavné texty v rubrikách detských kútikov).

Čitateľ je jedným typom príjemcu literárneho diela, ktoré môže byť prijaté autentickým čítaním alebo sprostredkovaným. Na kvalite osvojovania literárneho textu, jeho príjme, vnímaní, konkretizácii a na jeho recepcii má dôležitý podiel technika čítania a s ňou súvisiace sprievodné činitele. Výrazom „technika čítania“ označujeme veku žiakov primeranú znalosť čitateľských prostriedkov (jazyka, reči, písma), spôsob realizácie čítania (asociatívne a metaforické vnímanie a osvojovanie textu) a praktickú zautomatizovanú čitateľskú zručnosť.

V školskom literárnom vzdelávaní sa nácvik techniky čítania dotýka predovšetkým plynulosti, rýchlosti, uvedomelosti, výraznosti a tvorivosti čítania:

1. *Plynulé čítanie* – je také, pri ktorom žiaci bez ťažkosti čítajú slová, spojenie slov a celé vety. Rozvíja sa súbežne s chápanosťou, správnosťou a výraznosťou čítania (zvuková podoba textu, prozodické vlastnosti prejavu – prízvuk, dôraz, melódia, tempo, pauza).

2. *Rýchle čítanie* – jeho zmyslom je hierarchizovanie údajov, striedania tempa a rytmu. Je meradlom plynulosti čítania a zvyšuje sa súbežne s rýchlosťou chápania. Čítať je potrebné takým tempom, aby čitateľ mohol čítanému rozumieť. A tak môžeme v škole žiadať od žiaka len také rýchle čítanie, aké mu dovoľuje jeho čitateľská a duševná úroveň.

3. *Uvedomené (koncentrované) čítanie* – je čítanie s porozumením, kedy žiak rozumie významu slov, uvedomuje si zmysel celých viet, identifikuje hlavnú myšlienku celého textu i odseku. Má priamy dosah na rozvoj charakteru žiaka, jeho myslenia a reči. Opakom uvedomeného čítania je *mechanické čítanie*, pri ktorom žiak z rôznych príčin čítanému nerozumie alebo nemyslí na jeho obsah (a to aj v prípade, keď číta plynulo a s primeranou rýchlosťou).

4. *Výrazné čítanie* – je symbiózou plynulého, rýchleho a koncentrovaného čítania. Bezprostredne vplýva na hlbšie pochopenie a prežitie prečítaného, aktivizáciou výrazových rečových prostriedkov (prispôsobenie hlasu, zachovávanie prízvuku, dôrazu, intonácie, sily, výšky a farby hlasu). Rozvíja myslenie, predstavivosť a emócie. Možno ho teda považovať za prostriedok literárnoestetической výchovy.

5. *Tvorivé čítanie* – sa zakladá na ustavičnej konfrontácii s vlastnými skúsenosťami. Tvorivý čitateľ je citlivý na problémy a možnosti čítaného textu. Uvedomuje si medzery v poznaní, ktoré prináša čítaný text, neúplnosť a okrajovosť údajov. Objavuje nové vzťahy, vytvára si nové kombinácie a hľadá nové, odvážnejšie cesty, ako zvýšiť príťažlivosť myšlienok. Tvorivý čitateľ teda predpokladá rozvinutejšie všeobecné a literárne vzdelanie, dospeljší vek a väčšiu životnú skúsenosť žiakov. Tvorivým čítaním získané myšlienky môže čitateľ využiť rovnako ako skúsenosti získané priamo v škole.

8 Záver

Na samom začiatku našej práce sme sa zamerali na postavenie knihy v dnešnej spoločnosti, porovnali sme ho s nedávnou minulosťou a skonštatovali sme, že napriek tomu, že kníh je dnes dostatok, zostáva mnoho z nich nedotknutých a prednosť sa dáva menej hodnotnému čítaniu - až nijakému čítaniu. Následne na to sme sa pokúsili vyvrátiť fakt, že čítanie ešte nepatrí medzi zastarané hodnoty a načrtli sme pravý opak toho tvrdenia, výsledkom ktorého bolo, že čítanie je pozitívna činnosť, kultivujúca našu slovnú zásobu, rozširujeme si všeobecný prehľad a príjemne ním trávime voľný čas. Do tejto kapitoly sme zahrnuli medzinárodný prieskum PISA, ktorý bol zameraný na pochopenie čítaného textu a v ktorom sa naši žiaci umiestnili priemerne. Pri tomto mnohí odborníci nezostávajú chladnými a zadávajú si vážnu úlohu, ako dopomôcť pozdvihnúť tento stav.

Druhá časť našej práce patrila Pennacovmu poslaniu v knihe *Ako román* a predstavenie netradičnej prílohy tejto knihy. Predstavili sme Pennaca ako autora, resp. pedagóga a realizovali sme krátky náhľad do jeho eseje, jeho názory, postrehy, názor na školu, na nepedagogické momenty v živote čitateľa a samozrejme na jeho samotné formovanie.

Nadpisy ďalších troch kapitol korešpondovali s knižnými nadpismi. V tejto časti sme podrobne analyzovali a interpretovali knihu, okrem iného sme sem zahrnuli aj čítanie v mediálnom kontexte, úlohu školy a samozrejme učiteľov a knihovníkov, zhrnuli sme veľmi praktické rady ako zblížiť prácu týchto dvoch inštitúcií. Spomenuli sme aj to, že značnú mieru ovplyvnenia má aj správna inšpirácia, ktorú sme popísali bližšie. Inšpirácia môže viesť k pôžitku z čítania, na ktoré si však treba nájsť čas. Aj tomuto sme sa v našej práci venovali.

V našej práci nechýbalo napokon vymenovanie netradičných práv čitateľa a prácu sme ukončili kapitolou o psychológii čitateľa.

Naša bakalárska práca vychádza v prvom rade zo samotnej knihy a čitateľského zážitku, ku ktorému sú pripojené ďalšie druhotné témy nadväzujúce na problematiku v knihe. V práci sa nám podarilo popísať vývoj čitateľa, kedy sa stráca jeho chuť do čítania a priniesli sme praktické návody, ako urobiť z čítania záľubu a opäť ho vyzdvihnúť medzi najčastejšie koníčky. Nemožno zabudnúť, že kniha má aj v dnešnej spoločnosti svoje miesto a musíme robiť všetko preto, aby si tento status udržala aj napriek rôznym štatistikám, prieskumom, mienkam.

Nie všetci ľudia strávia svoj život v spoločnosti kníh. Dá sa povedať, že tých, ktorí svoj život zasvätili knihe, je stále menej a menej. Pennacova kniha nám však hovorí, prečo je to tak. Ak niekto túto knihu prečíta zistí, že sám vo väčšej či menšej miere prešiel tým, čo spomína aj autor. Možno bolo viac tých, ktorým ich blízki v detstve čítali rozprávky, a tým ich priviedli k láske ku knihám, hoci o tom ani nevedeli. O čo viac sa budeme snažiť my, aby naše deti či vnúčatá objavili lásku ku knihe? Budeme ako učitelia deťom brať chuť do čítania, alebo im ju naopak dodáme? Kradnime si vzácny čas na čítanie, aby sme aj my mali pocit, že robíme niečo nielen pre seba, ale aj pre celkový obraz spoločnosti, v ktorej žijeme. Pennacova kniha nám dáva jasný návod ako nedopustiť, aby sa knihy zo života mladých ľudí vytratil. A ak sa vytratia, nech to nie je našou chybou, ale právom, ktoré majú mladí či starí, Právom nečítať.

9 Résumé

Le travail est divisé en 7 parties. 4 titres parmi ces parties correspondent aux titres des chapitres du roman.

L'essai est souvent rébarbatif au lecteur à cause de son sérieux et des sujets qu'il traite. Daniel Pennac ne confirme certes pas cette impression avec son essai: Comme un roman. En effet, cet essai sur la lecture, le livre et les lecteurs se lit justement «comme un roman»! Dans un style souple et dynamique, l'auteur nous parle de sa vision de la lecture et des phénomènes qui font que les jeunes ne lisent plus...

Il porte un regard critique sur la société et sur la vision qu'ont les parents (et les adultes en général) des enfants qui ne trouvent aucun plaisir dans la lecture.

De son expérience de lecteur, de fils, de père et de professeur l'auteur de la Fée Carabine sort ce manifeste pour l'amour de la lecture...Parents découragés, professeurs désabusés lisez donc ce livre frais et intelligent.

Daniel Pennac reprend toutes les formules toutes faites autour de la lecture et les bat en brèche. Pour lui seul l'amour de la lecture et du récit compte. Il raconte ses histoires en tant qu'enfant effrayé ou parent cherchant à trouver l'histoire qu'il convient...

Il raconte comment il a réussi à faire aimer les livres à sa classe en leur lisant le début des romans sans rien demander en échange, juste pour le plaisir...

L'interprétation commence avec un rôle du livre dans la société d'aujourd'hui. Au passé étaient les livres assez bon marché et les vrais lecteurs savaient quand arrivent quelque bon livre dans une librairie. En revanche il y a dans les librairies beaucoup de livres de différents genres, les plus vendus sont des livres dont on écrit dans les magazines ou dont on parle dans quelque discussion. Selon les études, sont les élèves slovaques avec la lecture en moyenne. On n'affirme pas que la propriété de la télévision ou l'internet a une influence sur la fréquence de la durée de lire des belles lettres. Au point de vue d'abord négatif à la lecture c'est un groupe à risque qui regarde la télé plus que 5 heures par jour.

La lecture n'est pas une valeur dépassée. Elle cultive le vocabulaire, élargit l'aperçu et aussi c'est bien pour passer du temps libre. Les gens qui lisent savent mieux présenter, mieux communiquer et plus adéquatement se conduire dans les certaines situations. Malgré la mauvaise volonté de lire, certains experts, comme les critiques littéraires réagissent à cette situation et ils affirment qu'il faut faire quelque chose.

Daniel Pennac est un enseignant averti de la littérature. Son essai accroche un moment depuis l'écllosion du lecteur jusqu'à son propre orientation dans le texte. Pennac critique l'école pour la mécanique théorique qui n'aide pas la littérature. Il ne veut pas que la lecture devienne la souffrance et il revient chez un lecteur reconnaissant- l'élève préscolaire. Comme un accompagnement non traditionnel sont les droits du lecteur pour que nous n'avons pas d'instruction de lire, mais la faculté de choisir.

I Naissance de l'alchimiste: Un lecteur est né: l'enfant qui, chaque soir, à travers l'histoire qu'on lui raconte, est initié aux joies du "voyage vertical" (jolie définition que l'auteur nous donne là de la lecture). De ces voyages, il est propulsé dans ses rêves, et on ne lui en demande pas plus. Premier constat - et premier paradoxe -, l'Age d'or de la lecture est celui où l'on ne sait pas encore lire. Une fois dévoilée la magie de la lecture, c'est comme si on avait percé le mystère de la pierre philosophale. Le livre redevient un simple objet, avec son poids, son volume, ses pages... Le charme a fini d'agir. Pourquoi?

Autre partie du travail analyse l'influence du milieu dans lequel l'enfant vit. Quand il ne voit pas lire ses parents, il est évident qu'il n'a pas d'envie lire. Il faut lire à ses enfants, prendre les à la bibliothèque, parce que beaucoup de parents préfèrent assoir leur enfant devant la télé, c'est plus confortable pour eux, parce que il ne doivent nulle part aller. Les experts savent que cette culture audiovisuelle est aujourd'hui très préférée pour leur accessibilité, mais ils avisent aussi que la présentation graphique est trop exagérée et il tue la propre fécondité de l'enfant.

Quand il perd la joie de lire? Au début à l'enfant envie d'apprendre des nouvelles lettres, des nouveaux mots...mais pas à pas l'apprentissage devient trop théorique et les enfants apprennent sans compréhension, sans intérêt. À ce point les élèves obtiennent l'abus qui ça peut être l'attitude à lire comme une activité mécanique et aride. Pennac ça critique. Il ne faut pas „tuer“ le lecteur.

II) Il faut lire: Chaque lecteur répond bientôt plus à l'obligation sociale de lire qu'au plaisir individuel et totalement gratuit procuré par la lecture en tant que divertissement (dans le sens pascalien du terme). Lire, c'est au départ s'isoler de tout société puisqu'on se retrouve seul devant la page écrite. De même qu'on a "interdit d'interdire", Pennac dit qu'il ne faut pas dire: "il faut lire"...

Notre époque veut surtout les gens avec l'intellection excellente, mais on oublie aux émotions. Les expériences indiquent qu'il faut tout les deux. Surtout les adolescents qui se forment et c'est difficile déchiffrer leur vie intérieure, ils toucheraient à un livre. Un bon livre lui aide comprendre les autres gens et influence sa vie émotionnelle. Que nous

savons déjà, un jeune lecteur est influencé par sa famille et son école. Mais l'autre moyen d'approcher avec la lecture, ce sont des bibliothèques. La coopération entre l'enseignant et bibliothécaire est encore assez rare. Donc il faut toujours forger les nouvelles activités, séminaires, causettes, rendez-vous, discussions.....les idées sont nombreuses. Nous pouvons les enfants inspirer de certaines activités, mais il faut aussi essayer quelques non traditionnelles comme le festival de la littérature ou la lecture au- dessous du ciel pour les enfants. Cette inspiration est de l'étranger, de la Vienne. Il faut laisser influencer.

III) Donner à lire: On offre d'abord sa voix, le petit enfant étant incapable de lire; on se fait l'interprète des mots pour lui raconter "une histoire". Jusqu'à ce que l'enfant devienne lui-même lecteur et qu'il fasse enfin, seul, le travail de la lecture, ce que Pennac définit comme "la résurrection du texte par ma propre voix muette et solitaire." Donner à lire, c'est rendre à la lecture la somme d'efforts et de plaisirs mêlés qui la caractérise. Lui rendre tout son sens. Et rappeler aux jeunes lecteurs qu'un livre c'est toujours, finalement, une voix, et une histoire.

Il existe beaucoup de livres. Plusieurs d'eux sont vides, sans sens, mal écrits...mais comment reconnaître parmi eux ceux bons selon l'emballage? Selon le titre? Les bibliothèques pour enfants que nous connaissons proposent à leurs jeunes lecteurs des rayonnages garnis de livres peu épais en rangs serrés. La plupart de ces livres, surtout les plus volumineux, comportent une inscription au dos. Nous pouvons aussi essayer choisir selon la petite recommandation sur le dos du livre ou selon la recommandation de notre ami. Pennac dans son livre décrit le professeur de la littérature qui a inspiré ses élèves avec un moyen agréable et gentil.

Quand les gens décident lire, ils doivent trouver le temps libre, ce que dans notre époque assez difficile. Ils doivent abandonner une autre préférence? Simplement ils doivent voler le temps pour soi – même. Même si les gens désirent recourir à un livre, les conditions sont souvent graves: famille, enfants, travail...et pour ces gens il y a un nouveau produit, un audio- livre. Chez nous, on connaît surtout les contes de fées pour les enfants, mais il y a une possibilité aujourd'hui trouver un livre que nous voudrions déjà lire. Laissons, afin que le livre soit l'audio- livre soit le livre classique deviendront notre passion.

IV) Le qu'en lira-t-on Les droits imprescriptibles du lecteur édictés par Pennac: 1. Le droit de ne pas lire 2. Le droit de sauter des pages, 3. Le droit de ne pas finir un livre, 4. Le droit de relire, 5. Le droit de lire n'importe quoi, 6. Le droit au bovarysme, 7. Le droit

de lire n'importe où, 8. Le droit de grappiller, 9. Le droit de lire à haute voix, 10. Le droit de se taire.

La lecture peut être la joie, l' instruction, la fuite de la réalité ou la désir des choses vécues. Le sens de la lecture des enfants est recevoir des nouvelles informations, données, connaissances de tous les domaines de la société, accepter les textes littéraires, absorber les et juste apprécier, utiliser l'oeuvre littéraire comme bien passer le temps libre.

10 Zoznam použitej literatúry

Histoires de lecture. Lire en fete. Societe Nouvelle Firmin-Didot 2000.

Kol. autorov. Socialna psychologia. Nitra: Enigma 2007. ISBN: 8089132478

PENNAC, Daniel.: Ako román. Editions Gallinard, 1992. ISBN 80-85752-89-1.

GIDDENS, Anthony.: Dusledky modernity. Slon, 2010. ISBN 978-80-7419-035-3

KAČÁNI, V. Višnovský, Ľ.: Psychologia a pedagogika pomáhajú v škole. IRIS, ISBN: 808901885-8

Le Petit Robert 2010 de la langue francaise. Paris. Le Robert Editions, 2009. ISBN 9782849026335

MANDER, Jerry.: Čtyri duvody pro zruseni televize. Doplněk 2000. ISBN 8072390635

MUSIL, Jozef.: Sociální a mediální komunikace. praha: Univerzita J.A.Komenskeho 2010. ISBN: 9788074520020

MEŠKO, Dušan, KATUŠČÁK Dušan a kol.: Akademická príručka. ISBN: 8080632006

Doba a čítanie v mediálnom kontexte. [online]. Monografia.doc. Dostupné na: http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:4zqIP_MU4cgJ:www.pulib.sk/elpub2/PF/Rusnak1/pdf_doc/3.pdf+www.pulib.sk/elpub2/PF/Rusnak1/pdf_doc/3.pdf&hl=sk&gl=sk&pid=bl&srcid=ADGEESi05JrLZI15UKBNeigU3W3CXq

Kniha o čítaní kníh. [online]. Branislav Pupala / písané pre časopis Slovenský jazyk a literatúra v škole (28.3.2000). Dostupné na: <http://www.inzine.sk/article.asp?art=3227>

Kniha je dosť, ale čítame ich? Ženy čítajú viac nielen časopisy, ale aj knihy. [online]. Mirka Kernová (štvrtok.1.12.2005), článok Sme.sk. Dostupné na: <http://www.sme.sk/c/2489784/knih-je-dost-ale-citame-ich-zeny-citaju-viac-nielen-casopisy-ale-aj-knihy.html>

Prečo práve knihy? [online]. Soňa Vanovčanová (5.4.2010). Dostupné na: <http://najmama.aktuality.sk/clanok/224701/preco-prave-knihy/>

Čítanie na Slovensku. [online]. Oľga Zápotočná (8.9.2008). Dostupné na: <http://www.noveskolstvo.sk/article.php?279>

Prieskum: Mládež čítanie nebaví, po knihe nesiahne viac ako 46 %. [online]. Tlačový servis PCR (15.10.2009). Dostupné na: <http://www.itnews.sk/spravy/prieskumy/2009-10-15/c129637-prieskum-mladez-citanie-nebavi-po-knihe-nesiahne-viac-ako-46>

Motivačné aktivity pre detského čitateľa v mestskej knižnici. [online]. Dostupné na: http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:-g4xi1pSDasJ:www.snk.sk/swift_data/source/NBU/Zborniky/BZ_2008_2009/6_KMK/Dankova_Terezia.doc+1.+Literárna+exkurzia-+je+základným+druhom+j

Rakúsko Kam vo Viedni. [online]. (9.7.2010) Dostupné na: <http://dromedar.topky.sk/cl/11206/759380/RAKUSKO-Kam-vo-Viedni>

Jak si vybrat knihu? [online]. Dstupné na: <http://knihy.zimmi.cz/jak-si-vybrat-knihu/>

Dá sa čítať ušami? [online]. Eva Andrejčáková (štvrtok 2.9.2010), článok Sme.sk Dostupné na: <http://veda.sme.sk/c/5528134/da-sa-citat-usami.html>

Pôžitok. [online]. Dostupné na: <http://citanie.madness.sk/view-29118.php>

11 Zoznam príloh

1. Daniel Pennac
2. Fotografie
3. Recenzie